

Novi Zakon o trgovačkim praksama: šta kompanije treba da znaju pre 1. septembra 2026.

Za subjekte u lancu snabdevanja proizvodima 1. septembar 2026. godine ne predstavlja samo još jedan datum. Stupanjem na snagu novog Zakona o trgovačkim praksama za određene vrste proizvoda 1. maja 2026. godine, uspostavljen je novi regulatorni okvir, a subjektima je ostavljen rok od četiri meseca za potpuno usklađivanje poslovanja.

ŽIVKO SIMIJONOVIĆ
STARIJI SARADNIK

NADA GOGIĆ
SARADNIK

Svaki subjekt u lancu snabdevanja proizvodima posebno navedenim u Zakonu i podzakonskim propisima koji ispunjava uslove, biće u obavezi da svoje ugovore, opšte uslove poslovanja, interne smernice i praksu uskladi sa odredbama ovog Zakona i to najkasnije do 1. septembra 2026. godine.

Zašto je Zakon važan

Zakon uspostavlja novi pravni okvir primenjiv na odnose između snabdevača i kupca koji obavljaju trgovinu određenim proizvodima (videti u nastavku teksta) na teritoriji Republike Srbije. U fokusu je odnos između učesnika u lancu snabdevanja kada kupac, zbog jačeg ekonomskog položaja, može da nametne uslove snabdevaču.

Osnovni cilj Zakona jeste uspostavljanje ravnopravnosti ugovornih strana, odnosno pravičnih i transparentnih poslovnih odnosa, predvidivih ugovornih uslova i efikasne zaštite od nepoštenih trgovačkih praksi.

Zakonom je uvedena zabrana nepoštenih trgovačkih praksi i definisan sam pojam nepoštene trgovačke prakse.

Nepoštenim trgovačkim praksama smatraju se prakse koje zbog izražene neravnoteže

pregovaračke moći između snabdevača i kupaca, (i) odstupaju od dobrih poslovnih običaja, protivno načelu savesnosti i poštenja, (ii) neopravdano i nesrazmerno prenose ekonomski rizik sa jednog trgovinskog partnera na drugog (iii) uspostavljaju značajnu neravnotežu prava i obaveza na štetu jednog trgovinskog partnera (iv) omogućavaju druge nesrazmernosti u postupanju između snabdevača i kupaca.

Ne ocenjuje se samo ono što piše u ugovoru.

Nepoštena praksa može nastati pre zaključenja ugovora, tokom saradnje ili nakon izvršene prodaje određenog proizvoda, čak i kada pisani ugovor ne postoji. Uz to, ugovorna odredba suprotna Zakonu je ništava.

Formalno „čist“ ugovor neće biti dovoljan ako se ustanovi da se u praksi primenjuju drugačija pravila. Centralna uloga Zakonom je dodeljena Komisiji za zaštitu konkurencije (u daljem tekstu: „KZK“). KZK će od sada, kao samostalna i nezavisna organizacija, pored postojećih nadležnosti iz Zakona o zaštiti konkurencije, vršiti i javna ovlašćenja predviđena ovim novim Zakonom. KZK između ostalog utvrđuje nepoštene trgovačke prakse, rešava o pravima i obavezama učesnika u lancu snabdevanja, donosi podzakonske akte za sprovođenje ovog Zakona i može da naloži upravne mere.

Na koga se primenjuje

Zakon se neposredno primenjuje na odnose između snabdevača i kupaca koji obavljaju trgovinu Zakonom obuhvaćenim proizvodima na teritoriji Srbije. Ovaj zakon se, po svojoj suštini, ne primenjuje na odnose sa potrošačima (B2C), već je isključivo usmeren na regulisanje poslovnih odnosa između profesionalnih učesnika na tržištu (B2B).

Dakle, reč je o B2B odnosima između (i) kupca, koji predstavlja svako pravno lice ili preduzetnik koji, u okviru svoje delatnosti, nabavlja te proizvode radi dalje prodaje, prerade ili distribucije i (ii) snabdevača, što uključuje bilo kojeg poljoprivrednog proizvođača, fizičkog ili pravnog lica, uključujući i njihove organizacije ili udruženja, koje prodaje poljoprivredne i prehrambene proizvode kao i proizvođača, uvoznika, distributera proizvoda od naročitog značaja za snabdevanje tržišta.

Značajna karakteristika Zakona jeste njegova izričito predviđena imperativna primena bez obzira na izabrano pravo koje, kupac i snabdevač, kao ugovorne strane, predvide u svom ugovoru. Drugim rečima, odredbe Zakona primenjivaće se bez obzira na to koje pravo je ugovorom određeno kao merodavno za konkretni ugovorni odnos između kupca i snabdevača.

Koji proizvodi su obuhvaćeni

Prva grupa obuhvata poljoprivredne i prehrambene proizvode.

Pod poljoprivrednim i prehrambenim proizvodima, shodno Zakonu, smatraju se proizvodi koji su nastali kao rezultat proizvodnje, obrađivanja ili uzgoja, uključujući žetvu, berbu ili ubiranje plodova, mužu i uzgoj životinja pre klanja, kao i lov, ribolov i sakupljanje divljih plodova i biljaka, kao i proizvodi dobijeni preradom neprerađenih poljoprivrednih proizvoda.

Posebno su izdvojeni kvarljivi poljoprivredni i prehrambeni proizvodi, odnosno proizvodi koji postaju neodgovarajući za prodaju u roku do 30 dana nakon berbe, proizvodnje ili prerade.

Druga grupa su proizvodi od naročitog značaja za snabdevanje tržišta.

To su (i) proizvodi od naročitog značaja za snabdevanje potrošača (kućna hemija, papirna i kuhinjska galanterija, lična higijena i kozmetika i pelene), kao i (ii) proizvodi od naročitog značaja za poljoprivrednu proizvodnju (sredstva za ishranu i zaštitu bilja i oplemenjivači zemljišta)

Međutim, nije dovoljno osloniti se na komercijalni naziv proizvoda. Vladina odluka o listi poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda i proizvodima od naročitog značaja za snabdevanje tržišta (u daljem tekstu: „Odluka Vlade“) sadrži detaljnu listu sa tarifnim oznakama, kategorijom i oznakom kvarljivosti proizvoda.

Značajna pregovaračka moć

Zakon uvodi oborivu pretpostavku da kupac ima značajnu pregovaračku moć kada njegov godišnji prihod^[1] prelazi odgovarajući prag u odnosu na prihod snabdevača. Pragovi su postavljeni tako da će se smatrati da kupac ima značajnu pregovaračku moć u slučaju da:

1. ukupan godišnji prihod snabdevača nije veći od 2.000.000 evra, a godišnji prihod kupca je veći od 2.000.000 evra;
2. ukupan godišnji prihod snabdevača je između 2.000.000 evra i 10.000.000 evra, a godišnji prihod kupca je veći od 10.000.000 evra;
3. ukupan godišnji prihod snabdevača je veći od 10.000.000 evra, ali nije veći od 50.000.000 evra, a godišnji prihod kupca je veći od 50.000.000 evra;
4. ukupan godišnji prihod snabdevača je između 50.000.000 evra i 150.000.000 evra, a godišnji prihod kupca je veći od 150.000.000 evra;
5. godišnji prihod snabdevača je između 150.000.000 evra i 350.000.000 evra, a godišnji prihod kupca je veći od 350.000.000 evra.

Čak i kada nisu ispunjeni pragovi, Zakon propisuje da značajna pregovaračka moć kupca postoji i u drugim situacijama u kojima snabdevač dokaže postojanje takve moći.

Prilikom ocene značajne pregovaračke moći, KZK će, između ostalog, posmatrati ko inicira izmene uslova, da li se uslovi prihvataju bez stvarnih pregovora, koja strana je u praksi trpela finansijske ustupke bez odgovarajuće naknade, istorijat pregovora, naknade i zavisnost snabdevača od poslovnog odnosa.

Crna/siva lista - pregled

Crna lista obuhvata prakse koje su uvek zabranjene.

Među njima su (i) rokovi plaćanja duži od 30 dana za kvarljive, odnosno 60 dana za ostale poljoprivredne i prehrambene proizvode; (ii) kasno otkazivanje narudžbina kvarljive robe; (iii) jednostrane izmene ključnih ugovornih odredbi sa snabdevačem; (iv) plaćanja koja nisu povezana sa prodajom tih proizvoda snabdevača; (v) troškovi reklamacija za koje snabdevač nije odgovoran; (vi) naknade za širenje ili preuređenje prodajne mreže; (vii) zahtevanje od snabdevača da zaključi ugovor sa trećim licem/izvrši plaćanje trećem licu koji za cilj ili posledicu imaju izigravanje primene odredaba ovog zakona; i nezakonito pribavljanje/korišćenje/otkrivanje poslovne tajne snabdevača.

Siva lista obuhvata prakse koje se smatraju nepoštenim ako kupac ne dokaže da su ispunjeni zakonski uslovi.

Tu spadaju povrat neprodatih proizvoda, skladištenje, dodatno izlaganje, ulistavanje, promocije i oglašavanje, podaci o prodaji, prenos kazni ili troškova osoblja, značajno smanjenje narudžbina, jednostrani raskid, naknada za umanjeni promet, negotovinska kompenzacija i naknadni bonusi. Ključ je u prethodnom, jasnom i pisanom dogovoru. Sve prakse sa sive liste moraju biti jasno, nedvosmisleno i unapred pisano dogovorene. Standardna klauzula nametnuta kroz opšte uslove sama po sebi nije dovoljna.

Posebno je zabranjena komercijalna odmazda ili pretnja odmazdom od strane kupca prema snabdevaču koji koristi svoja ugovorna ili zakonska prava ili odbija ponuđene uslove kupca.

Rok i opseg usklađivanja

Do 1. septembra 2026. godine: Zakon nalaže svakom subjektu u relevantnom lancu snabdevanja da uskladi opšte uslove poslovanja, ugovore, interne smernice i praksu. Rok obuhvata postojeće odnose, a ne samo nove ugovore zaključene posle tog datuma.

2027: Važan izuzetak odnosi se na obavezu da se ugovor između kupca i snabdevača zaključuje u pisanoj formi najkasnije do 31. marta tekuće godine, koja obaveza se primenjuje od 1. januara 2027.

Inicijalni koraci

Kompanije na koje se Zakon može primenjivati trebalo bi da blagovremeno provere da li su njihovi proizvodi i poslovni odnosi obuhvaćeni novim pravilima, kao i da sagledaju usklađenost ugovorne dokumentacije i poslovne prakse.

Posebnu pažnju treba posvetiti praksama sa crne i sive liste, rokovima plaćanja i načinu na koji se pojedini komercijalni uslovi dogovaraju i primenjuju u praksi.

Pravovremena interna provera i uključivanje relevantnih poslovnih funkcija mogu pomoći da se potrebne izmene sprovedu pre isteka roka za usklađivanje.

[1] Godišnji prihod u smislu ovog zakona utvrđuje se u visini ukupnog godišnjeg prihoda pre oporezivanja i obuhvata poslovne, finansijske i ostale prihode u obračunskoj godini koja prethodi godini u kojoj je pokrenut postupak, ostvaren u Republici Srbiji, pri čemu se neće računati prihod koji povezani učesnici na tržištu ostvare u međusobnoj razmeni.